

“วิสาหกิจชุมชน” ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ

อุทัย ปริญาสุทินนท์¹

บทคัดย่อ

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนพร้อมกับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการผลิตที่ซับซ้อน มุ่งหวังเพียงตลาดในชุมชนก่อนในเบื้องต้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกับธุรกิจชุมชนในประเด็นการซื้อขายสินค้าหรือบริการ และมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน ในประเด็นอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิตทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนฐานคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

ฉะนั้นแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้นจะไม่มีคุณค่าอันใดเลยหากไม่มีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในบริบทของการจัดการชุมชน ซึ่งคาดหวังให้คนในชุมชนได้มีโอกาสใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการทุนของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนในที่สุดก็จักนำพาชุมชนของตนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพต่อไป

คำสำคัญ: 1. วิสาหกิจชุมชน 2. ปฏิทรรศน์ 3. ผู้ประกอบการ 4. การจัดการชุมชน

---

¹อาจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อีเมล utaiparinyasutinun@hotmail.com

Community Enterprise: The Paradox of the Competition of Business

Utai Parinyasutinun²

Abstract

The concept of community enterprise refers to a group of activities people in a community initiated from learning things related to their daily life without having to depend on complex production methods. They primarily aim only at the market in the community. The community enterprise is similar to community business particularly in selling and buying goods and services, and the link with community economy in terms of demand and supply between consumers and producers inside and outside the community based on sufficiency economy. Moreover, the Community Enterprise Promotion Act, B.E. 2548 (2005) supports and promotes community enterprises to achieve the goals that have been set.

Nevertheless, the aforementioned concept about community enterprises would not be worthwhile at all. If it is not utilized in practice, especially in community management context where people in the community are expected to have opportunities to use community enterprises as a tool to manage community capital by the community and for the community. Therefore, this eventually leads their community to be a professional entrepreneur.

Keyword: 1. Community Enterprise 2. Paradox 3. Entrepreneur
4. Community Management

---

² Lecturer, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University E-mail Address: utaiparinyasutinun@hotmail.com

บทนำ

“วิสาหกิจชุมชน” เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ชาวบ้านใช้ในการผลิตของกินหรือของใช้ โดยวิธีการผลิตที่ไม่ได้ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชน และมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก หากมีช่องทางและความเป็นไปได้ในทางธุรกิจ จึงค่อยขยายขยายไปสู่ตลาดภายนอกชุมชน ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกับ “ธุรกิจชุมชน” ในประเด็นการซื้อขายสินค้าหรือบริการ และมีความเชื่อมโยงกับ “เศรษฐกิจชุมชน” ในประเด็นอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิตทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ทว่ายังอยู่บนฐานคิดของ “เศรษฐกิจพอเพียง” เลี้ยงตนเองในครอบครัว เมื่อเหลือจึงแบ่งปันให้คนอื่น เมื่อมีความก้าวหน้ามากขึ้นจึงค่อยเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย พร้อมกับประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อขยายธุรกิจไปสู่ตลาดภายนอกชุมชน (Phongphit, 2007: 205-218; Ronnarong, 2008: 7-11; Ari Wibunphong, 2012: 112-114; Rattanathirawichianand and Limphaiboon, 2014: 35-40) ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือการจัดการทุนของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ทั้งยังใกล้เคียงกับขบวนการ “สหกรณ์” ซึ่งเป็นกิจกรรมทางธุรกิจของสมาชิก โดยสมาชิก และเพื่อสมาชิก ในที่สุดก็อาจพัฒนาต่อยอดเป็น “วิสาหกิจขนาดกลางและย่อม” ได้ในอนาคต หากมีความพร้อมเพียงพอ

ท่ามกลางการแข่งขันทางธุรกิจที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ประกอบการ แม้แต่วิสาหกิจชุมชนซึ่งถือว่าเป็นผู้ประกอบการที่ยังต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอีกมาก เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้นอกจากนี้สถานการณ์วิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน ยังเป็นเพียงเครื่องมือในการจัดการทุนของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนที่ต้องแข่งขันภายใต้ข้อจำกัดกับผู้ประกอบการมืออาชีพทั้งวิสาหกิจขนาดกลาง และย่อมและผู้ประกอบการทางธุรกิจในรูปอื่นใดซึ่งมีความพร้อมมากกว่าทั้งในเรื่องของทุน แรงงาน การจัดการ และสถานะแห่งนิติบุคคล กระนั้นวิสาหกิจชุมชนก็ยังคงสำคัญและจำเป็นที่ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจเพื่อจักได้ปรับปรุงชุดความรู้ของตนให้มีความร่วมสมัยทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ในการยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้เป็นผู้ประกอบการมืออาชีพที่มีความพร้อมทางการแข่งขันในตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบนโยบายระดับภูมิภาคอาเซียน ที่มีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ยิ่งต้องมีการเตรียมความพร้อม ให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ Thanyamai Chiarakul (2014: 177) เห็นว่า การรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน มีผลกระทบต่อการทำงานของกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการสร้าง

เครือข่ายธุรกิจ การบริหารจัดการ การตลาด การผลิต การเงินและแหล่งทุน เทคโนโลยี และการสนับสนุนจากภาครัฐ และยังเห็นว่าควรสนับสนุนด้านข้อมูลและมีการส่งเสริมความรู้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการดังกล่าว เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ทั้งความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นและความรู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ล้วนมีความสำคัญต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน กระนั้นความรู้ก็ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ทว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและสถานการณ์วิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย รวมถึงการสะท้อนให้เห็นมุมมองปฏิทรรศน์ของวิสาหกิจชุมชนในการแข่งขันทางธุรกิจ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนไม่ถือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำให้มีปัญหาในการดำเนินธุรกิจ ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จึงได้ถูกประกาศใช้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยระบุว่า ““วิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

การศึกษาวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะของวิสาหกิจชุมชนในเบื้องต้นด้วย โดย Seri Phongphit (2007: 145-146) อธิบายว่าวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะดังนี้ **ประการแรก** ชุมชนต้องเป็นเจ้าของกิจการ **ประการที่สอง** ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน **ประการที่สาม** ใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก **ประการที่สี่** ใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นฐานคิด **ประการที่ห้า** ใช้ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาสากล **ประการที่หก** ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นเป็นหลัก **ประการที่เจ็ด** ต้องเชื่อมโยงกับกิจกรรมของชุมชน และ **ประการที่แปด** ต้องพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ทั้งยังจำแนกประเภทของวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้

ประเภทแรก จำแนกตามลักษณะการประกอบการ

ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวันในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก (ภาพที่ 1) และวิสาหกิจชุมชนขั้นก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีความพร้อมออกสู่ตลาดภายนอกโดยเฉพาะโฮมสเตย์และบริการท่องเที่ยวในชุมชน (ภาพที่ 2) (ตารางที่ 1)

ภาพที่ 1 วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน
ที่มา: ดัดแปลงจาก Seri Phongphit (2009: 50)

ตารางที่ 1 ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ประเด็น	วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน	วิสาหกิจชุมชนขั้นก้าวหน้า
สินค้า	ข้าว อาหาร สมุนไพรของใช้ ปุ๋ย ฯลฯ	มีลักษณะเฉพาะตัวหรือมีเอกลักษณ์ท้องถิ่น
วัตถุประสงค์	บริโภคในชุมชนเป็นหลัก	จำหน่ายหรือบริการทั่วไป
ตลาด	ตลาดท้องถิ่น	ตลาดทั่วไป

ที่มา:สังเคราะห์จาก Seri Phongphit (2008: 147-148)

ภาพที่ 2 วิสาหกิจชุมชนขึ้นก้าวหน้า

ที่มา: ดัดแปลงจาก Seri Phongphit (2009: 53)

ประเภทที่สอง จำแนกตามลักษณะพัฒนาการ

ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว เป็นการประกอบกิจการเพื่อใช้อุปโภคและบริโภคในครอบครัว และวิสาหกิจชุมชนระดับชุมชนและเครือข่าย เป็นการประกอบกิจการโดยกลุ่มเพื่อใช้อุปโภคและบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ด้วยลักษณะของวิสาหกิจชุมชนระดับชุมชนและเครือข่ายเช่นนี้จึงถือเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้นก้าวหน้า

แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนจะมีความเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน กระนั้นก็มีความแตกต่างกันในประเด็นเหล่านั้นคือ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ฐานคิด แหล่งทุน และกระบวนการ (ตารางที่ 2) ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนยังถือเป็น “วิธีการ” ของเศรษฐกิจชุมชนอีกด้วย (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระหว่างวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชน

ประเด็น	วิสาหกิจชุมชน	ธุรกิจชุมชน
เป้าหมาย	ความพอเพียง	ความร่ำรวย
ตัวชี้วัด	ความสุข	ผลประกอบการ
ฐานคิด	ชุมชน	ตลาด
แหล่งทุน	ทุนชุมชน	ทุนที่เป็นเม็ดเงิน
กระบวนการ	ความร่วมมือ	การแข่งขัน

ที่มา: สังเคราะห์จาก Seri Phongphit (2008: 147)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน References

ประเด็น	เศรษฐกิจชุมชน
ปรัชญา	การพึ่งตนเองหรือพอเพียง
กระบวนการ	การเรียนรู้
วิธีการ	วิสาหกิจชุมชน
เครื่องมือ	องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน

ที่มา: Chamnon gRaekphinit (2007: 153)

นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องของ “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” อีกด้วย เนื่องจากเป็นคณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างคนและองค์กรในชุมชนท้องถิ่นที่สร้างความเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ทั้งนี้จำแนกประเภทของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนได้ดังนี้ **ประเภทแรก** เครือข่ายภายใน เป็นเครือข่ายที่มีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านและตำบล และ**ประเภทที่สอง** เครือข่ายภายนอก เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในระดับอำเภอ จังหวัด และภูมิภาค (Ronnarong, 2008: 12-13) ด้วยเหตุนี้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากหากมีคนรวมกันตั้งเป็นองค์กรในชุมชนและเชื่อมโยงกันในระดับหรือระหว่างตำบลก็จะเกิดพลัง เมื่อเสริมด้วยการจัดการที่ดีย่อมทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยนัยนี้การมีเครือข่ายกว้างขวางย่อมช่วยจัดการการผลิตที่มีความหลากหลายให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้นด้วย

ฐานคิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นชุดความรู้ที่ครอบคลุมถึงแนวคิด การจัดการ และระบบคุณค่าที่เชื่อมร้อยเข้าด้วยกัน ดังนั้นการนำชุดความรู้นี้ไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อคนในชุมชนจำเป็นต้องตระหนักในสิ่งเหล่านี้ด้วย **ประการแรก**การปรับกระบวนการทัศน์วิสาหกิจชุมชน เป็นแนวคิดที่ใช้ความรู้และทุนของชุมชนเป็นฐานคิดส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการที่มองโลกตามความเป็นจริง ที่ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองเป็นหลักแตกต่างจากกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยการผลิตและระบบตลาดเป็นหลัก **ประการที่สอง**การปรับโครงสร้างการผลิตกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของชุมชนแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นการผลิตเพียงพออยู่พอกินไปเป็นการผลิตเพื่อขายซึ่งเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแทนการปลูกพืชผสมผสาน ส่งผลให้ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลงและต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น ดังนั้น

การปรับโครงสร้างการผลิตให้มีความหลากหลายโดยให้ความสำคัญต่อการผลิตในแต่ละรูปแบบอย่างเท่าเทียมกัน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อให้ชุมชนกลับเข้าสู่วิถีการผลิตที่สอดคล้องและสมดุลกับความเป็นจริงมากขึ้นและ**ประการที่สาม**การปรับใช้ภูมิปัญญาการหันกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของการผลิตบนความหลากหลาย ย่อมช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาเกื้อกูลและสร้างระบบคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับความเป็นจริงของชุมชน (Raekphinit, 2008: 81-83)

สรุปได้ว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องอาศัยหลักการสำคัญ ทั้งการปรับกระบวนการทัศน์ การปรับโครงสร้างการผลิต และการปรับใช้ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องนำชุดความรู้วิสาหกิจชุมชนนี้ไปปฏิบัติทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน อีกด้วยเพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม

วิสาหกิจชุมชนกับมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่มีคนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการและดำเนินธุรกิจบนฐานของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก กระนั้นการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่มีคุณภาพดีและเป็นที่ยอมรับของตลาด จำเป็นต้องผ่านเกณฑ์ประเมินเพื่อยืนยันถึงมาตรฐานของสิ่งเหล่านั้น ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังนี้

มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน

เป็นมาตรฐานที่ Department of Industrial Promotion (2005) กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาระบบการจัดการ (มจก.) ซึ่งครอบคลุมระบบการจัดการสำหรับผู้ผลิตระดับชุมชนทั้งนี้มาตรฐานดังกล่าวจำแนกได้เป็นห้าหมวด ได้แก่

หมวดแรก การบริหารจัดการกลุ่มสมาชิก

เป็นการกำหนดสิ่งที่กลุ่มวิสาหกิจต้องมีเพื่อให้เกิดระบบการบริหารกลุ่มให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้แก่ โครงสร้างกลุ่ม บทบาทของคณะกรรมการกลุ่ม การฝึกสอนให้สมาชิกมีความสามารถในการทำงาน และการทบทวนและติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่ม

หมวดที่สอง การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

เป็นการกำหนดให้กลุ่มต้องมีแผนการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย และมีระบบในการรับคำสั่งซื้อกับลูกค้าเพื่อให้มั่นใจว่ามีข้อมูลในการผลิตและส่งมอบสินค้า

หมวดที่สาม การบริหารจัดการด้านการผลิตและส่วนสนับสนุนการผลิต

เป็นการกำหนดให้กลุ่ม ต้องมีเพื่อให้เกิดระบบที่ดีของการทำงาน

ในกระบวนการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบและปัจจัยการผลิต การผลิตสินค้า และการบรรจุ
 จัดส่งสินค้าให้ลูกค้า ตลอดจนการดูแลเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต
หมวดที่สี่ การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน
 เป็นข้อกำหนดของกลุ่มในด้านรายรับและรายจ่าย ด้านต้นทุนและ
 กำไร ด้านการเงิน และด้านทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อให้ทราบถึงสถานะทางการเงินของกลุ่ม
หมวดที่ห้า การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน
 เป็นการกำหนดในสิ่งที่กลุ่มต้องมี เพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืนของกลุ่ม
 ได้แก่ การพัฒนาด้านการเรียนรู้ของสมาชิก การพัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต
 การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาด้านการปรับปรุงธุรกิจ การพัฒนา
 ด้านการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อมชุมชน และการพัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

เป็นมาตรฐานที่ Thai Industrial Standards Institute (2002) กำหนดขึ้น
 เพื่อให้การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชนดังกล่าวจำแนก
 เป็นห้าประเภท ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม ผ้าและเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้และ
 เครื่องประดับตกแต่ง และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ทั้งนี้ผู้ผลิตในชุมชนที่ทำผลิตภัณฑ์
 สามารถยื่นขอรับการรับรอง แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ด้วย
 ความสมัครใจ เมื่อสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ได้ตรวจสอบ
 สถานที่และกรรมวิธีการผลิต รวมถึงทดสอบผลิตภัณฑ์ หากเป็นไปตามเกณฑ์ที่
 กำหนดแล้ว สมอ. ก็จะออกไปรับรองให้กลุ่มแสดงเครื่องหมาย มผช. กับผลิตภัณฑ์
 นั้นได้ ทั้งนี้ใบบรรรองผลิตภัณฑ์มีอายุ 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ระบุในใบบรรรอง ซึ่งการขอ
 ต่ออายุใบบรรรอง หรือการออกไปรับรองฉบับใหม่จะกระทำต่อเมื่อใบบรรรองฉบับเก่า
 สิ้นอายุ นอกจากนี้ผู้ได้รับการรับรอง ต้องรักษาไว้ซึ่งคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์
 ชุมชนที่กำหนดไว้ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการรับรอง ทั้งยังต้องได้รับการประเมินผล
 การตรวจสอบตัวอย่างที่สุ่มซื้อเพื่อตรวจติดตามผลให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์
 ชุมชนที่กำหนด ซึ่งการตรวจติดตามผลจะกระทำอย่างน้อยปีละครั้ง

สรุปได้ว่า มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมิน
 “ระบบการจัดการ” ขณะที่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมิน “ผลิตภัณฑ์”
 สิ่งเหล่านี้ล้วนสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนได้มีโอกาสยกระดับทั้งในเรื่องคุณภาพการผลิต
 และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ให้พร้อมกับการแข่งขันไม่ว่าจะเป็นตลาดในประเทศหรือ
 ตลาดต่างประเทศ จึงถือเป็นความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนเนื่องจากการได้รับ

การรับรองมาตรฐานย่อมเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ประกอบการสมัครเล่น กระนั้นการรักษามาตรฐานดังกล่าวย่อมเป็นเรื่องที่ยากยิ่งกว่า

ข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชน

ข้อจำกัดที่มักพบในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข มีดังนี้ ประการแรกปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนการจัดการวิสาหกิจชุมชนไปรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกับวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม เป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน แม้มีความใกล้เคียงกันแต่ก็มีข้อแตกต่างที่สำคัญนั่นคือ ประเด็นแรก ผลประกอบการ วิสาหกิจชุมชน จะเน้นผลประกอบการในเชิงสังคมเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ในขณะที่วิสาหกิจขนาดกลางและย่อม จะเน้นผลประกอบการในเชิงธุรกิจของผู้ประกอบการเป็นหลัก และประเด็นที่สอง ขนาดของทุนและผลกำไร วิสาหกิจชุมชนจะมีขนาดของทุนและผลกำไรไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ที่ระบุไว้ใน การกำหนดขนาดของทุนและผลกำไรของวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมและ ประการที่สอง ปัญหาข้อกฎหมายแม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนได้ดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน แต่ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้มีความเข้มแข็งในเชิงธุรกิจเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนไม่ถือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำให้ไม่สามารถถือครองทรัพย์สินและกระทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับกิจการอื่นๆ เพื่อเข้าถึงแหล่งทุนในการผลิตสินค้าหรือบริการได้ (Raekphinit, 2008: 86)

สรุปได้ว่า หากต้องการให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในเชิงธุรกิจจำเป็นต้องปรับปรุง ทั้งข้อกำหนดและข้อกฎหมายให้รับรองสถานะของวิสาหกิจชุมชนว่าเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและความเป็นมืออาชีพในทางธุรกิจไปพร้อมกัน

บทบัญญัติแห่งรัฐกับวิสาหกิจชุมชน

ด้วยเหตุที่วิสาหกิจชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นผลให้มีการกำหนดบทบัญญัติแห่งรัฐเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนดังกล่าวให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก วันที่ 18 มกราคม 2548 แม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะกล่าวครอบคลุมในประเด็นเหล่านี้ทั้งการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ กระนั้น มาตรา 3 ที่กำหนดว่า "...ดำเนินการ

โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล...” และมาตรา 10 ที่กำหนดว่า “...ให้การดำเนินการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นไปตามความสมัครใจโดยจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล...” เหล่านี้ดูเหมือนเป็นจุดอ่อนสำคัญนั่นคือ ไม่ได้เปิดโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในเชิงธุรกิจเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนไม่ถือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงทำให้ไม่สามารถถือครองทรัพย์สินและกระทำนิติกรรมสัญญากับองค์กรอื่นๆ เพื่อเข้าถึงแหล่งทุนในการผลิตสินค้าหรือบริการได้

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงข้อกำหนดให้รับรองสถานะของวิสาหกิจชุมชนว่าเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันและความเป็นมืออาชีพในทางธุรกิจไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตาม ต้องไม่หลงลืมว่าวิสาหกิจชุมชนแท้ที่จริงแล้วมีเป้าหมายอยู่ที่การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนเป็นสำคัญ

“ความรับผิดชอบต่อสังคม” สิ่งที่วิสาหกิจชุมชนควรรู้

ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการดำเนินธุรกิจภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลกิจการที่ดี ควบคู่ไปกับการใส่ใจรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน องค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมไม่ขูดรีดแรงงานลูกจ้าง ไม่น้อโกงลูกค้า ไม่เอาเปรียบคู่ค้า ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือทำร้ายชุมชนโดยรอบ ทั้งนี้การนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้มีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน เช่น การกำกับดูแลกิจการพนักงาน สวัสดิการ ควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการ การผลิตที่มีมาตรฐานและรับผิดชอบต่อลูกค้า จนถึงระดับที่ต้องอาศัยความพร้อมของธุรกิจและการสนับสนุนจากทุกระดับในองค์กร ซึ่งหัวใจของความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นเริ่มจากภายในมุ่งสู่ภายนอก ให้ความสำคัญกับบุคลากร ต้องการผู้นำกระบวนกรที่มีความต่อเนื่องมากกว่าผู้นำกิจกรรม และต้องตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร (Singchu, 2014: 127) แม้จะยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันในความหมายและการปฏิบัติทางความรับผิดชอบต่อสังคม ทว่าแนวคิดนี้ก็ได้นำมาใช้ในองค์กรอย่างแพร่หลาย (Rueangkun, 2013: 161) โดยใช้เป็นนโยบายสำคัญในการดำเนินงาน (Chatlerttyote, 2013: 3) ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรส่วนใหญ่เน้นเข้าใจว่าความรับผิดชอบต่อสังคมถือเป็นการแสดงออกซึ่งคุณธรรมขององค์กร อันนำไปสู่การสร้างชื่อเสียงและความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว จึงเป็นสถานการณ์ที่ลำบากใจในภาระหน้าที่ของผู้บริหาร (Vorathumdudee, 2015: 10) กระนั้น Phiphat

Nonthanathorn (2015: 13) ย้ำว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างคุณค่าร่วมและต่อยอดเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมในที่สุด

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นแนวคิดการจัดการที่มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาธุรกิจ ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนภายใต้สถานการณ์การแข่งขันที่รุนแรงและหลากหลายในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ในทางธุรกิจและคุณธรรมขององค์กรอีกด้วย

รู้เท่าทันสถานการณ์วิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย

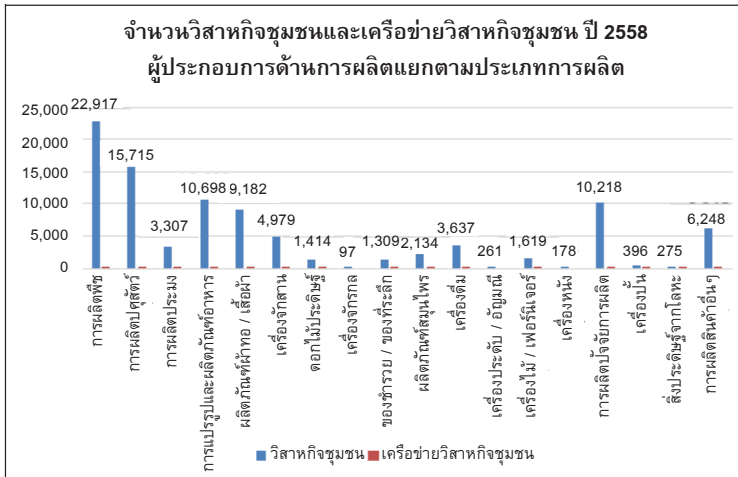
จากข้อมูลสถิติจำนวนวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยในปี 2558 ซึ่งเป็นข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 77,890 แห่ง มีจำนวนสมาชิก 1,347,826 ราย มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จำนวน 325 แห่ง มีจำนวนสมาชิก 5,523 ราย (Department of Agricultural Extension, 2015) สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังมีน้อย ทำให้ความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองทางการตลาดมีน้อยด้วย อย่างไรก็ตาม ในปี 2559 มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 110,204 แห่ง ถือได้ว่าเป็นแนวโน้มการขยายตัวที่น่าสนใจ ทั้งนี้เมื่อนำข้อมูลการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในช่วง 12 ปีเริ่มตั้งแต่ปี 2548-2559 พบว่าจำนวนวิสาหกิจมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2556-2558 (ภาพที่ 3) ซึ่งในปี 2559 อาจมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นในลักษณะเดียวกัน เนื่องจากข้อมูลที่ปรากฏนั้นเป็นข้อมูล ณ วันที่ 19 มิถุนายน 2559 ซึ่งระยะเวลาที่เหลืออีก 6 เดือนอาจมีการจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่ภาครัฐให้การส่งเสริมและยกระดับสินค้าชุมชนมากขึ้น

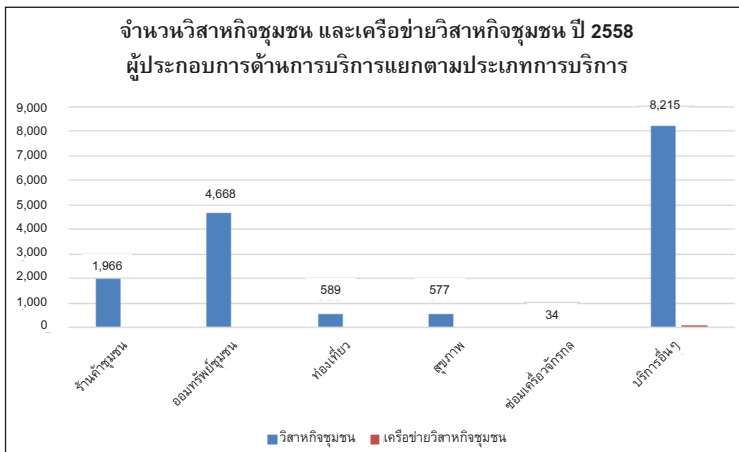
ภาพที่ 3 จำนวนวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยในช่วงปี 2548-2559

ที่มา: ดัดแปลงจาก Department of Agricultural Extension (2016)

ทั้งนี้จากข้อมูลสถิติการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยในปี 2558 (ภาพที่ 4-5) พบว่า จำนวนวิสาหกิจชุมชนเน้นในสองด้านหลักนั่นคือ ด้านการผลิต และด้านการบริการ โดยด้านการผลิตจะมีประเภทกิจการที่มีการจดทะเบียนสูงสุดสามลำดับแรก ได้แก่การผลิตพืช การผลิตปศุสัตว์ และการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร ในขณะที่ด้านบริการจะมีประเภทกิจการที่มีการจดทะเบียนสูงสุดสามลำดับแรก ได้แก่ บริการอื่น ๆ ออมทรัพย์ชุมชน และร้านค้าชุมชน

ภาพที่ 4 จำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิต ปี 2558
 ที่มา: ดัดแปลงจาก Department of Agricultural Extension (2015)

ภาพที่ 5 จำนวนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนด้านการบริการ ปี 2558
 ที่มา: ดัดแปลงจาก Department of Agricultural Extension (2015)

อนึ่ง วิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มองค์กรการเกษตรที่เป็นความพยายามของคนในชุมชนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี แต่จากสถิติข้อมูลการจดทะเบียนกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนแล้ว มักไปกระจุกตัวอยู่ในรูปแบบที่คล้ายกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดภาวะการแข่งขันกันเองสูง ส่งผลให้หลายกลุ่มประสบความล้มเหลว ทั้งนี้ Natthawoot Kaewsombat (2011) อธิบายว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวของกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตรมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการขาดผู้นำที่เข้มแข็งที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ กล้าคิดและตัดสินใจ การขาดกฎกติกาและระเบียบภายในกลุ่มที่ใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการและควบคุมสมาชิก หรือการที่กลุ่มยังขาดการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งและมีอำนาจการต่อรอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติการจดทะเบียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนดังได้กล่าวข้างต้น การมีระบบการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ รวมถึงตลาดที่ยังไม่เพียงพอต่อการรองรับสินค้าที่ผลิตหรือขาดการแสวงหาตลาดในเชิงรุกและอำนาจการต่อรองเรื่องราคาระบบการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือไม่เป็นระบบทำให้มาตรฐานสินค้าไม่สม่ำเสมอ เห็นได้ว่า ปัจจัยความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาของ Thanyamai Chiarakul (2014: 182) ที่สะท้อนปัญหาดังกล่าวข้างต้นไว้เช่นกัน ยิ่งกว่านั้นยังระบุถึงปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาด้านการเงิน และแหล่งเงินทุนต่ำ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาเดิมที่ผู้ประกอบการขาดทักษะการบริหารจัดการโดยเฉพาะด้านการเงินและบัญชี นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านเทคโนโลยี ได้แก่ ขาดเทคโนโลยีมาช่วยดำเนินงาน ขาดทักษะด้านภาษา และขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังที่จะให้ข้อมูลที่ทันสมัยให้ผู้ประกอบการรู้เท่าทันสถานการณ์

อย่างไรก็ตาม จากปัจจัยความล้มเหลวดังกล่าวข้างต้น ภาครัฐได้มีความพยายามในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีเป้าหมายเริ่มต้นที่การพัฒนาตามศักยภาพและการดำเนินงานที่ค่อย ๆ ปรับให้มีมาตรฐานการดำเนินงานที่สูงขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ และมีความพร้อมในการแข่งขันทางการค้า อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนในปี 2564 (ภาพที่ 6) จากข้อมูลนี้ สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ปัจจุบันของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยยังคงได้รับการพัฒนาด้านมาตรฐานและยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงยังไม่มีความพร้อมในการแข่งขันทางการค้ามากนักเองดังที่ Chayanit Boonma (2008: 3) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ที่ยังคงมีความต้องการฝึกอบรมด้านการบริหารตลาดอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

2556	2559	2560	2564
<p>วิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพและมีมาตรฐานการดำเนินงานสูงขึ้น</p>	<p>วิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานการดำเนินงานสูงขึ้นและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน</p>	<p>วิสาหกิจชุมชนมีมาตรฐานการดำเนินงานสูงขึ้นและได้รับการพัฒนาไปสู่กิจการที่สูงขึ้น</p>	<p>วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้และมีความพร้อมในการแข่งขันทางการค้า</p>

ภาพที่ 6 เป้าหมายของการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในช่วงปี 2558-2564

ที่มา: ดัดแปลงจาก Department of Agricultural Extension (2016)

เห็นได้ว่า เมื่อนำข้อมูลปัจจัยความล้มเหลวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลวิสาหกิจชุมชนในปี 2558 พบว่ามีความสอดคล้องกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาการรวมตัวเป็นเครือข่ายยังมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก หรือวิสาหกิจชุมชนกระจุกตัวในบางประเภทมากเกินไป ในขณะที่อีกหลายประเภทยังมีจำนวนไม่มาก ซึ่งถือเป็นโอกาสในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมความรู้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังมีไม่มากนัก เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของวิสาหกิจชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้จากข้อมูลดังกล่าว ยังชี้ให้เห็นอีกว่าวิสาหกิจชุมชนยังคงประสบปัญหาในลักษณะเดิมในขณะที่จำนวนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีแนวโน้มสูงขึ้น อาจกล่าวได้ว่าภายใต้สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ วิสาหกิจชุมชนยังมีความเป็นปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจหลายประการ ทั้งนี้หากมีการหาแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ แล้ว ย่อมช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันทางธุรกิจได้

ปฏิทรรศน์ของวิสาหกิจชุมชนในการแข่งขันทางธุรกิจ

วิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการของชุมชนที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของธุรกิจชุมชนซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานคิดของเศรษฐกิจพอเพียง แม้จะมีข้อจำกัดหลายประการ อันได้แก่ประการแรกปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนโดยการจัดวิสาหกิจชุมชน ไปรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกับวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมทั้งที่มีความแตกต่าง ในประเด็นผลประกอบการและประเด็นขนาดของทุนและผลกำไร **ประการที่สอง**ปัญหาข้อกฎหมาย โดยวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ถือเป็นนิติบุคคล จึงไม่สามารถถือครองทรัพย์สินและกระทำนิติกรรมสัญญา กับองค์กรอื่นๆ เพื่อเข้าถึงแหล่งทุนในการผลิตสินค้าหรือบริการได้ **ประการที่สาม**

ภาวะที่ต้องเกี่ยวข้องกับระบบมาตรฐาน โดยวิสาหกิจชุมชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการเผชิญกับมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินระบบการจัดการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินผลิตภัณฑ์แม้ว่าระบบมาตรฐานดังกล่าวนี้ ต่างสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนได้มีโอกาสยกระดับทั้งในเรื่องคุณภาพการผลิต และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้พร้อมกับการแข่งขัน และประการที่สี่ การรุกร้าจากแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม โดยวิสาหกิจชุมชนต้องพินิจถึงข้อเท็จจริงที่ว่า องค์กรธุรกิจส่วนใหญ่ได้นำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ต้องไม่หลงลืมว่าแท้ที่จริงวิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายอยู่ที่การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนเป็นสำคัญ

เช่นนี้วิสาหกิจชุมชนย่อมสะท้อนปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นเพียงเครื่องมือในการจัดการทุนของของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ที่ต้องแข่งขันภายใต้ข้อจำกัดกับผู้ประกอบการมืออาชีพไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม หรือองค์กรทางธุรกิจในรูปแบบอื่นใดซึ่งมีความพร้อมมากกว่าทั้งในเรื่องของทุน แรงงาน การจัดการ และสถานะแห่งนิติบุคคล โดยเฉพาะการขบเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมมาเป็นประเด็นในการแข่งขันทางธุรกิจ ที่แม้แต่วิสาหกิจชุมชนก็มิอาจเพิกเฉยได้

บทสรุป

วิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ชาวบ้านใช้ในการผลิตของกินหรือของใช้ โดยวิธีการผลิตที่ไม่ได้ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชน และมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือการจัดการทุนของชุมชน มักจำแนกเป็นวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐานและวิสาหกิจชุมชนขั้นก้าวหน้า ทั้งยังต้องเกี่ยวข้องกับมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินระบบการจัดการ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มุ่งประเมินผลิตภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้ช่วยยกระดับทั้งคุณภาพการผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ให้พร้อมกับการแข่งขันในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

กระนั้นแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้นจะไม่มีคุณค่าอันใดเลย หากไม่มีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในบริบทของการจัดการชุมชน ซึ่งคาดหวังให้คนในชุมชนได้มีโอกาสใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการทุนของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนในที่สุดก็จักสามารถยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้เป็นผู้ประกอบการมืออาชีพต่อไป

References

- Boonma, C. (2008). **Competency Enhancement Strategy for Community Enterprise (OTOP) in PathumThani** (กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน (OTOP) ในจังหวัดปทุมธานี). Master's Independent Study, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, PathumThani, Thailand.
- Chatlertyote, R. (2013). CSR: Image Creation Strategy for Enterprises (CSR: กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร). **Executive Journal**, 33(2): 3-9.
- Chiarakul, T. (2014). The Problems and the Adaptation of OTOP to AEC (ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของ OTOP เพื่อพร้อมรับการเปิด AEC). **Executive Journal**, 34(1): 177-191.
- Department of Agricultural Extension. (2015). **The Project of Promotion and Development of Community Enterprise in year 2015** (โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ปี 2558). [Online]. Retrieved June 20, 2016 from http://www.sceb.doae.go.th/data/project2558-2/โครงการวิสาหกิจชุมชน2558final9_10.pdf.
- Department of Industrial Promotion. (2005). **Community Enterprise Management Standards** (มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน). [Online]. Retrieved January 15, 2016 from <http://library.dip.go.th/multim4/eb/EB%2029%20%E0%B8%A1481.1.pdf>.
- Kaewsombat, N. (2011). **The Failure of Group, Organization, and Agricultural Institute** (ความล้มเหลวของกลุ่ม องค์กร และสถาบันการเกษตร). [Online]. Retrieved June 20, 2016 from <http://k-center.doae.go.th/getKnowledge.jsp?id=1519>.
- Nonthanathorn, P. (2015). CSR and Social Enterprise Roles for Social Problem Solving (บทบาทของซีเอสอาร์และวิสาหกิจเพื่อสังคมกับการแก้ปัญหาสังคม). **Journal of Social Development**, 17(2): 13-34.

- Phongphit, S. (2007). **Community enterprises are not community businesses. In Community Enterprise: Economic Foundation Mechanism (วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก)** (3rd ed.), edited by, N. Raekphinit, C. (2007). Community Industrial Business. In **Community Enterprise: Economic Foundation Mechanism (วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก)** (3rd ed), edited by N. Phetprasert and P. Wongkun. Bangkok: Edison Press Products.
- Rattanathirawichian, K. and Limphaibun, C. (2014). **Analysis and Synthesis of Research Results of Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University (การวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลงานวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)**. Lampang: Faculty of Management Sciences, LampangRajabhat University.
- Ronnarong, P. (2008). **Community Enterprises (วิสาหกิจชุมชน)**. Bangkok: Charoenwit Kanphim.
- Rueangkun, C. (2013). Strategic Role of Human Resources Administrators in Driving Responsibility for Society to Success (บทบาทเชิงกลยุทธ์ของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในการขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมให้ประสบความสำเร็จ). **Sripatum Parithat Journal of Humanities and Social Sciences**, 13(1): 153-163.
- Singchu, P. (2014). Social Responsibility of Business Organizations (ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ). **Sripatum Parithat Journal of Humanities and Social Sciences**, 14(2): 121-128.
- Thai Industrial Standards Institute. (2002). **Community Standard (มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน)**. [Online]. Retrieved January 15, 2016 from <http://www.tisi.go.th/permission-process1-1.php>.
- Vorathumdudee, D. (2015). Milton Friedman and the Concept of Corporate Social Responsibility (มิลตันฟรีดแมนกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม). **Journal of Social Development**, 17(2): 1-11.
- Wibunphong, A. (2012). Knowledge from research on Community Enterprises (ความรู้จากงานวิจัยวิสาหกิจชุมชน). **Journal of Research for Area Development**, 4(6): 112-133.

- _____. (2016). **Community Enterprise Information System (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน)**. [Online]. Retrieved June 19, 2016 from http://smce.doae.go.th/smce1/report/select_report_smce13.php. Phetprasert and P. Wongkun. Bangkok: Edison Press Products.
- _____. (2008). **Concepts, Practice and Strategies for Local Development (แนวคิดแนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น)**. Bangkok: Charoenwit Kanphim.
- _____. (2009). **Community Enterprise Manual (คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน)**. Bangkok: Charoenwit Kanphim.
- _____. (2008). Community Enterprises and Solving a Problem of Poverty in the Rural Area (วิสาหกิจชุมชนกับการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทไทย). **Thaksin University Journal of Economics and Business Administration**, 3(1): 75-87.